ДЕМОКРАТИЧНІ РЕФОРМИ ДЕНІКІНА

(Фейлетон. Матеріалом для конституції бути не може)

Поділити землю між селянами — справа не маленька.

Треба все передбачити, зважити, обгрунтувати, придивитися до місцевих особливостей, грунту, вдачі населення і т. ін., і т. ін.

І земельні комітети, і земельні управи, і селянські з'їзди, інструктори, пояснення, циркуляри…

Департамент земельної реформи, з комісіями, фахівцями…

Взагалі — велика справа.

Це у нас!

У Денікіна справа далеко простіша! Приїжджає до села загін.

— Зібрати сход!

Зібрали.

— Хто хоче землі,— вперед!

Дехто виходить. Більшість землі не хотять — не ворушаться!

Але (отутто виявляється знання селянської думки) командир загону наперед знає, хто землі хоче. Має такий список… І все безземельні або малоземельні. Викликає. Виходять. Ділять…

Одному двадцять п'ять, другому п'ятдесят, а іншому й до ста буває.

Буває іноді, що шомпол ламається, тоді беруть новий...

Хто більше добивався, тому більше й дають...

Залежить також і від поміщика.

Чим поміщик значніший, багатший — більше дають.

Бідніший — менше.

Усе як слід!

Це — земельна реформа. А свобода...

Чи є денебудь ще така, наприклад, свобода, як у Шульгіна?[2]

Нігде не найдете!

Запевняю вас, що нігде в світі не дозволять розпустити так "свободно" свою совість, як розпустив її Шульгін.

Чи ви гадаєте, що денебудь є така "свобода" слова, як у "Києвлянина" або "Київської Дуньки"?[3]

А свобода "зібрань" яка!

Ви тільки почитайте, як "збирають" з київського населення "самообложеніє" на користь Добрармії. "Зібрання" поголовні!

Ні, таки що не кажіть, а видно людей з державним досвідом...

ПРО ВЕЛИКЕ ЧОРТЗНАЩО

Було таке у нас: вели. чезне чортзнащо. Звалося воно, вибачте на слові, гетьманом Павлом Скоропадським… Гетьманом усієї України. Привели його німці. Посадили… Воно посиділо, накапостило…

Потім народ дмухнув: воно впало зі свого "трону", одягло німецьку каску і з німецькими офіцерами втекло до Берліна, де й заховалося.

"Аки тать в нощі".

Оце й усе…

Привели… накапостило… впало… втекло. Це для історії.

Більше й писати нічого не треба, бо історія… образиться.

Це було рік тому.

Пройшов рік.

Хто ж його згадує?

І як його згадували?

Інтелігенція:

З презирством!

Селянство:

— Ну й били ж ми його!

І тільки одні "хлібороби", — кров од крові й плоть від плоті гетьманської,— згадуючи, кличуть дурнем. Це так дітки батька величають! Помоєму, так для його й "дурня" забагато! Чортзнащо, й більше нічого! Воно!

А яким воно здавалося тоді — суворим та грізним! Завело собі бунчужних, скачкових, конвой… Булаву носило… До народу не інакше, як:

"Ми, мовляв, гетьман усієї України, даруємо…" Або:

"З ласки нашої наказуємо…" А іноді як розприндиться:

"Ми не дозволимо… У нас хватить сили, щоб…" і т. ін., і т. ін. Отаке!

Подивишся, було, так аж страшно!

А само тим часом біжить та німців виціловує, куди треба й не треба, щоб підтримали…

І отож воно курячим мозком своїм мимрило:

— Правити 40 мільйонним народом…

Народом, що мав у себе за гетьманів Хмельницького та Дорошенка.

Народом, що більш самого себе любить волю свою… І народ цей ворухнувся…

І полетіло, мов порох, скоропадщина з німцями, з сердюками, з добровольцями, кістяківськими, лизогубами… Полетіло, щоб ніколи не повертатися!

Буває…

— Ну то й що? — запитаєте мене ви.

— Ну то й всім таким те ж саме буде! — скажу я…

АНТАНТА

(Науковий вислід)

Антанта!

Скажіть, хто не чув цього слова?

Чи знайдете ви у самому найтемнішому закапелочкові земної кулі хоч одну людину, яка б ніколи не чула або ніколи не сказала слова "антанта"?!

За останній же час назва ця пролізла в уші, очі, ніс. Вона, як кисень або водень, стала необхідною частиною повітря!

— Антанта дозволила!

— Антанта не дозволила!

— Антанта так сказала! Антанта… Антанта… Антанта тут! Антанта там! Скрізь Антанта!

І от, не дивлячись на таку величезну популярність цієї самої Антанти, я нігде в літературі не здибав більшменш повного й безстороннього освітлення тієї особи, що заховується під магічною назвою Антанти.

Цю білу пляму в світовій літературі я, з належною мені скромністю, постараюся замазати.

Мазатиму сумлінно й уперто.

Тому увага!

* * *

Антанта — це там! Отам, куди всі дивляться зараз! В Європі. На Заході.

Це Франція, Англія й Америка. Разом.

Була ще й Італія, та, як кажуть, загула. Може, ще й не зовсім загула, але гуде. Гуде уперто й голосно. Але це нас найменше торкається. Хай гуде. Не будемо їй перешкоджати.

Звідки ж постало це страшне і разом з тим велике слово: Антанта?!

Багацько вчених (між іншим, і дуже вчений київський Шульгін) запевняють, що слово "антанта" є французьке і визначає собою нібито згоду.

— Entante — згода!

Але запевнення це цілком безпідставне. Мало чого хто (єсть вже вчений) не скаже.

— Entante — згода!

Ні, голубчику, ти доведи, і науково доведи. А так кожен може сказати. Це тобі не:

— Pardone — вибачте!

Це всякому зрозуміло, а от Entante — щось іншого.

Мені до сеї пори довелося здибати натяк на пояснення цього слова в знаменитій книзі знаменитого вченого французького Шалпанда (т. I, стор. 6).

Але лише натяк. Дальші міркування несподівано дали мені більшменш правдиві дані щодо походження слова "антанта".

Виявляється, що слово "антанта" складне. Складається воно з двох слів:

En — замість неї, нього, них... і tante — тітка, тьотя, тьотінька.

Разом: entante — замість тітки.

Це вже, безперечно, більше походить на істину.

Справді, яка Антанта — згода? При згоді, навіть незакордонній, рідко коли спільники за чуби беруться. А в Антанти це єсть.

Аж чуби тріщать.

Я не буду торкатися причин "тріску" антантських чубів, бо це мене в моїй праці теж не торкається. Я буду об'єктивним цілком.

Друга назва (Антанта — замість тітки), як я вже сказав, безперечно, правдивіша.

Усі держави, всієї земної кулі, мов зговорилися, вважають пані Антанту за тьотю.

І так біля неї і сяк коло неї:

— Чи дозволите, тьотінько?

А тьотя, надута тьотя, лише головою покивує.

Сама ж — ні з місця.

Стара вже тьотя, черевата. Важко їй соватися. А всім вона замість тьоті, потому й Антанта! І бояться тьоті… Здається, довів?!

* * *

Народилася Антанта з великими потугами у 1914 році. Народилася кволою, худенькою, бліденькою. Довелося на перших порах навіть штучного дихання додавати, щоб трішки оживити її. Штучне дихання проробляв відомий німецький лікар Гінденбург. Дихала вона тоді часто й поривчасто. Але "видихала".

У 1917 році захворіла тьотя, і тяжко захворіла, на російську революцію. Хворіла майже цілий рік. Ледве-ледве не сконала. Але в 1918 році господь глянувся над нею й послав німецьку революцію. Німецька революція раптом підняла хвору Антанту на ноги, і з того часу, дай боже не зглазити, почала поправлятися наша тьотя, і зараз так її розтаскало, що й не впізнати.

Зразу тьотя, як одужала, не дуже сердитою була. Особливо привітною здавалася для малих племінників. До всіх з такою усмішкою ласкавою:

— Ви, — мовляла, — мої надії!.. Так ото вона до них люб'язненько.

Головний управитель її, Вільсоном прозивається, так аж 14 пунктів пустив націям на втіху.

П'ятнадцятого так і не видумав. Хоть і зараз ще, кажуть, лежить та в лобі колупається. Виколупати п'ятнадцятого хоче.

Хороші ті пункти такі.

Усіх тьотя не забула. Всім належне пообіцяла… Пообіцяла тьотя!

Ну, значить: "Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість!" Усе, значить, як слід. Як по писаному…

Є ще в тьоті помічникуправитель — Клемансо. Але це вже людина підстаркувата. Держить його тьотя виключно для того, щоб поясницю їй чухати, коли в неї соціалістичні прищі засверблять. Та іноді ще як сяде денебудь у тьоті соціалістична конференція (бува й таке), то йодом маже, щоб розходилася. На манір домашнього лікаря себто…

* * *

За останній час хворіть тьотя стала. Часто кахикає блокадами, завелися в голові добровольці. Чухається весь час, нервується. На домашній нараді кревні вирішили, щоб тьотя почала їсти малих націй. Почала. Але, кажуть, почався рак шлунка і невдержаніє. Щось у тьоті не держиться. Здасться, колонії. Умре, мабуть, тьотя…

Але ще вона бадьориться… Налякує… Дехто ще слухає…

* * *

Це я дав науковий вислід.

Не повним він буде, коли не додам до нього ще погляду на Антанту широких кіл населення… Бо знаєте ж: vox dei, vox populi![4]

Якось я зустрів селянина, що заорював панську землю. Кажу:

— Що, дядюшко, панську? А Антанти не боїтеся?

— А істик, — каже, — в мене навіщо?!

ЧУДАКА, ЇЙБОГУ!

Іноді мале туди стромляє свою пичку, куди йому зовсім не слід.

І що мене за дитинства цікавило, так аж тепер оце чудно.

І гуси було пасеш, і додому прийдеш, спати тебе мати покладе, а в тебе в голові, мов свердлом, та думка так і крутить, так і вертить.

А про що?

Я все думав, я все гадав: "Чи є в попа штани?"

І як зустрінеш було де попа нашого, то так руки сверблять, ну до того сверблять підбігти, підняти рясу та хоч одним оком глянути, чи він у штанях.

Було, прийдеш до матері:

— Мамо!

— Га?

— Ци в насого попа стани є?

— Дурний!

Так аж сльози на очах забринять.

Тут аж пече, ну ажажаж дізнатися хочеться, а вони:

— Дурний!

Ну, хай дурний, хай!

Але ж хочу знати! Хочу — та й квит!

— Мамо!

— Ну?

— Мабуть, у попа станів немає, бо якби були, він би такої, як у вас, спідниці не носив!

— Та й дурний ти який! Ну, чи тобі не 'днаково, чи є в попа штани, чи немає!

— Е, 'днаково! А цого він у спідниці?! Нема, мабуть! І твердо я вирішив, що нема! Нема в попа штанів. Бо он

тато в штанях, так вони спідниці не носять. А я хоч і без штанів, так я ще малий. І помилився! У попа штани с. І дізнався я про те незабаром.

Якось раненько жену на поле гуси, а тітчин Одарчин Панас гукає:

— Остапе! Бізи сюди, сось ізказу! Аж залопотів. І гуси кинув.

— Со?

— А в нас у коморі попові стани висять. Уцора нас Іван та Омельків Михайло насого попа в Пріськи застукали. Так він стани забув. А вони стани забрали та й принесли!

— Покази! Ґудзика дам!

— Замкнені!

— Ти бре! Хіба в попа стани є?

— Ну да є! Якби не було, не забув би в Пріськи!

"Диви, — думаю собі.— Штани в попа є. А навіщо ж спідниця?" Ага!

Пригнав гуси додому.

— Мамо!

— Га?

— Ага! Тепер я взе знаю! У попа стани є! Він у Пріськи забув! А со він спідницю носить, так то соб од Пріськи тікать, так соб не видко було, со він стани там забув.

Ну й били ж мене!..

"ДІЛИ НЕБЕСНІ"

І прилетів архангел Михаїл на небо… І постукав архангел Михаїл до бога…

— Хто?

— Михаїл.

— Заходь.

— Ну, розказуй, Михасю, як там, що там? Що чував? Що бачив? Де був? Миропомазав?

— Ех, боженьку, бодай мені не казати, а вам, боже, не чувати…

— А що таке?

— Та… Полетів ото я, як ви були наказали, до Москви… Нову владу на царство миропомазати… Благодаті на неї напустить… Зайшов до Кремля…

— Чи не можна, — питаю, — побачити, хто тут у вас є найстарший?

— А тобі в якій, — питають, — справі?

— Од бога я… З неба… Миропомазати б… Скрізь так… Верховну завжди мазали… благодаті напускали… І тепер от в Англії, в Бельгії, в Італії, в Японії та й по інших країнах ще мажемо… Треба б і у вас… І так спізнилися — думали, не втримаєтесь…

— Літай, — кажуть, — далі… Ніколи саме. У нас тепер з'їзди, наради — не до тебе. Киш! Потім прилетиш. Наказано нікого не пускати, крім делегатів.

— А ти ж що?

— То що ж мав робити? Пішов до Тихона…

— Ну, як святитель?

— Поросят святитель годують… Бідують, сердешні. Достатки не великі… Сергія Радонізького міль іззіла…

— Тожто від нього останній час молитов не чуть.

— Сумні владика… Ото тільки й слави, що білий клобук. Без штанів сидять: на борошно попромінювали. "Бевкну, — кажуть, — у дзвона та й дивлюся, чи правити, чи ні… Так іноді стара бабуся пришкутильгає. А всі пасомі на засіданнях… Сумно.."

— А взагалі що владика поробляє?

— Б'ються владика. З владою б'ються. Влада скарби церковні для голодних одбирає, а владика не дають. "Не самим хлібом, — кажуть, — жива буде людина, а словом, що з божих уст виходить…" Дужі в текстах владика… Влада до їх і так і сяк:

— Голодні мруть… Матері дітей їдять. Владико, — молять, — ізгляньсь!

А владика їм (ох і непохитні ж у вірі Христовій):

— У вас голодні хліба просять, а ви їм — камінь, та ще й не малий — каратів у ЗО—40.

Одне слово, євангелію їх, євангелісю. Там таке знялося, таке знялося…

Розказав я їм, з якою я справою.

— Е, — кажуть, — зараз і не совайся… Та й взагалі не раю… А там, — кажуть, — як знаєш. Полети ще на Вкраїну. Там так само верховна є. Може, там пощастить.

Та й полетів я ото на Вкраїну.

Прийшов до влади. Назва якась чудна: ВУЦВК зветься.

І не благочестивійший і не самодержавнійший, а тільки всього ВУЦВК.

Питаю найстаршого. Пустили, нічого собі чоловічина: тихий такий, чорнявий і в окулярах. Літній уже. Вклонився я йому та й кажу:

— Я від бога до вас. Нащот миропомазанія та благодаті, потому як ви будете верховні.

— А ви, — питає,— хто? Робітник?

— Ангел я…

— Кваліфікований? Якого цеху?

— Я не цеху. Лики ми ангельськії…

— Лико деретe? Ага… А в професійній спілці працюєте? На голодних одчисляєте?

— Ні,— кажу. — Я миропомазати… З миром я…

— А я, — каже, — хіба з боєм?.. І я з миром. Чого хочете? Кажіть коротенько…

— Я ж і кажу: миропомазати вас хочу, благодаті бог посилає через мене. Я оце й хочу…

— Ага… Он що… Сам не можу вирішити. Лишіть заяву… Треба проголосувати. Як президія. Ага! Ось і президія… От добре. Зачекайте.

— Товариші! Тут ось ангел од бога, хоче миропомазати. Як бути? На мою думку, треба скласти комісію з представників Наркомінспекції, Наркомпроду й Жінвідділу…

— Таке! Навіщо комісію? — Це секретар так. — На Чернишевську його, там його миропомажуть…

— Ставлю на голосування. Хто за те, щоб на Чернишевську? Всі… Гаразд. Товаришу, — каже, — зверніться на Чернишевську в цій справі.

— Так дозвольте, — кажу, — хоч благодаті пустить… А секретар:

— На вулиці пустиш… Тут і так душно.

Пішов я на Чернишевську. Зустрічаю батюшку. Іде з "вещами" та все хреститься. Думаю: "Наш". До нього…

— А вам, — питає,— чого?

— Так і так, — кажу. — Миропомазати, благодать. Озирнувся він на всі боки та до мене:

— Лети, голубе. Лети краще й не озирайся. Тут, брат, — каже, — чорта вкрутили, а не тебе, світозарного. Боже тебе сохрани й помилуй. Тікай, поки не пізно, а то тут тебе миропомажуть.

Полетів над Україною. Побував у Києві. Зайшов до св. Софії та такого надивився, такого начувся. Церква — не церква… Театр — не театр… Єпископ молодий, на голові англійський проділ… Стоїть та молодицям підморгує. Служба — мов "Вечорниці" Ніщинського, нічого я не зрозумів.

— Ну, а народ молиться? Не замічав?

— Ні, чув на базарі. Моляться… Тільки молитви якісь нові. Все в тих молитвах попереплутувалося. Якась та молитва і "в бога" і "в Христа", в "печонкиселезьонки"… А найчастіше "в мать". Сумно, боже… Розпаскудився народ… Не слухає вас…

— Кого не слухає? Меенее?! Та я його! Гукни Ілька! Хай грім робить! Світи блискавку! Я їм покажу!

— Гукни Ілька?! Світи блискавку?! В Ільковій, боже, колісниці ося вломилася… Сірників нема… Чим засвітиш? Гаврило до "Серпа й молота" пішов: може, дадуть коробку в борг.

— Ну, йди. Поклич Ісуса.

— Ісус прохав не турбувати: євангелію переробляє. У тім місці, де ото: "Аще тебе хто вдарить по правій, підстав тому й ліву", — переробив: "Аще тебе хто вдарить по правій щоці, схопи мерщій ломаку й побий її на йому, сукиному синові, до цурки".

— Попроси матір божу.

— Матір божа все плачуть… "Дожились, — кажуть, — до того, що вже й спідничини нема по раю пройтися… І на землі,— кажуть, — життя перевела: від духа сина народила… Яка з духа втіха: ні пригорнутися тобі, ні поцілуватись…"

— Ото згадала стара! Ну, йди. Хай Маруся Єгипетська забіжить.

— А що з миром робити? Може, продати? Бочка вщерть повна: через вінця ллється…

— Масти в Англії, в Бельгії. В Японії масти.

— Не хотять уже. Кажуть, що всі мантії в плямах і з лисин капле. Придумайте щонебудь. А то молодь учора на мирі яєчню смажила… Ілько якось колісницю підмазав… Павло чоботи мастить… Гріх самий…

— Придумаєм…

— Кликали, боженьку?!

— Що ж це ти, Марусю, забула про мене? Ніколи вже й не забіжиш?..

— Та сумно у вас, боженьку… Старенькі вже стали… А в нас там Юрко на гармонію грає та такої веселої приспівує:

Ех, Распутіна любила, До Распутіна ходила Саша д'поздно вечеркомі

— Краще б отам дракона давив та за жеребцем дивився, ніж ото на гармонію вигравати… Жеребець так у корості весь, а йому іграшки… Не напарубкувався?! А ти теж хороша! Раніш так забігала…

— Е, раніш! Раніш і ви, боженьку, які були?! Дужі та грізні. За сім день он чого наробили! І світ зробили… І лева… А тепер?..

— Що тепер?! Та я!

— А тепер тільки… щипаєтесь…

СТРАШНИЙ СУД

І ревонули сурми архангельські… Розверзлися небеса… Репнула земля й покололася… Порозкривалися могили… Попідскакували кісточки одна до одної, взялися цупко м'ясом, позв'язувалися… Дунуло

душами… Хутенько вскакують душі в тіла відповіднії. Схоплюється народ православний і підтюпцем біжить, по дорозі застібаючись… На суд страшний поспішає люд божий, мужеський і женський, старий і молодий, бородатий і голений, зєло грішний і світлоправедний, і так собі середній, угодовець, що одної неділі до автокефальної, а другої до православної…

В сяйві золотому, на престолі високому, сидить грізний Саваоф. Одесную — Христос.

І змовкли сурми.

Встав грізний Саваоф:

— Чи всі зібралися? Домкомам перевірити за особистою відповідальністю.

— Всі, господи.

— Судитиму вас по ділах ваших… Слухай мою команду. Которії вівці — праворуч, которії кози — лівоорyч!

Лавиною сунуло все в праву біч.

Поперед усіх вистрибом ударив, мабуть, чи не найсмиренніший, мабуть, чи не найсвятіший, з ласки божої, патріарх, раб божий Тихон, владика з Великої, і Малої, і Червоної, і Білої, й Прикарпатської…

Блискавкою мигнули Саваофові очі. Громом роздерлось повітря:

— Заверніть Тихона!!!

В митрі діамантовій, з хрестом смарагдовим, в шаті золотом вишиваній схилив голову свою перед судією владика і Великої, і Малої, і... і...

— Куди побіг, Тихоне?! Хто ти єси, Тихоне?!

— Баран єсмь я, господи, вівця кротка...

— Цап єси ти, Тихоне!

— Баран єсмь я, господи!

— Цап єси ти, Тихоне! Просили... Давав?! Мерли... Рятував?! Гнобили... Захищав?! Плакали... Утішав?!

— Так, господи... Давав, рятував, захищав, утішав... Денікінові давав, Колчака рятував... Юдеиича захищав... Врангеля утішав. Бо ж "ніхто більше імать, аще душу свою віддасть за друзі своя".

— А діти? А матері? Мільйони трупів. Тихоне, забув "легше верблюдові"?

— Не верблюд я, господи!

— Хто ти єси, Тихоне?

І тихий, боязкий голос з гурту:

— Дозволь, господи, я скажу. Я — смиренний раб, єпископ Нафанаїл, владика Харківський й Охтирський. Я скажу, господи, тільки щоб у газети не попало. Ніколи в газетах не виступав.

— Кажи.

— З одного боку, господи, так: допомогти треба… А з другого — велелєпіє твоє, о господи…

— Не крути! Кажи, що повинні були робити?

— Господи…

— Хто ж ви єсте?!! — крикнув і замовк.

…Тихою ходою підійшов до престолу господнього Юрко Побідоносець:

— Дозвольте доложить…

— Ну?

— Я, як начветсанупр хлівів твоїх, господи, мушу посвідчити, що зазначені тварини до жодного з вищезгаданих типів не належать. На підставі довгих спостережень виявилося: поводженням — лиси, характером — вовки, тілом — кнури, плодючістю — кролі, голосом — канарейки. Найбільше скидаються на ієрархів православної російської церкви. Батько — Распутін, мати — лисогорська відьма. Годуються рибою. Сибірка не бере.

І одійшов…

І довгодозго сидів Саваоф… І думав: "Хто пасе?! Хто пасе?!"

І встав Всевишній. Махнув безнадійно рукою.

— Не можу… На землю… Хай трибунал… Всі по трунах! Суд потім… Назад!

ЛИСТ ІЗ СЕЛА

Хочеться вам про сільське "майбутнє" написати. Про "дітишок", як той дядько казав. Хороше "майбутнє". Подивіться.

Аршин заввишки. Там, де має бути обличчя, — чорночервона пляма: присох сік вишневий, притрушений порохом. Обабіч дві жаринки — зіньки. З носа до верхньої губи дві біляві доріжки. Волосся — льон. Сорочка розідрана спереду до колін. Пузо в сливах. Майорить міцно зав'язаний бабою Устею пуп. В одній руці надгризений огірок, у другій — дубець.

Це — Микола.

Пас гуси.

— Не дитина, а гад шипучий! — каже мати. — Ну що я з тобою в світі божому робитиму? Ти слухатимешся мене?

Лясь!!!

— Кажи, сукин ти сину, ти слухатимеш мене?!

Лясь!!!

— Он у інших господь і шкарлятину ж посилає, й обкладки! Чим же я його, милосердного, прогнівила?!

Лясь!!!

Це ж дошкільне виховання.

— Якою це ви, — питаю, — тітусю, його системою? Песталоцці? Чи Монтессорі?

— Та пробувала вже всякої: й прив'язувала, й обідати не давала — не бере…

— Та він у вас не такий уже й дорослий… Скільки йому?

— Та де не дорослий. Восьмий уже, як почнемо плоскінь брати, піде. Он в Уляни вже телята пасе, а мій бузувір гусят не вглядить.

— А со з вони в копи бізать, повиздихали б вони вам! Хіба їх наздозенес? Хіба за ними встигнес?

— А яйця, сукин ти сину, на цигарку міняти встиг?!

Лясь!!!

— Та ні до церкви його не доведеш! Та не посидить же він вам у дворі ані хвилинки!

— Миииkooooлооо!! Візи сюди! Я в ліщині птицку назнааав!

Ех! Аж залопотіло!!!

— Бачили?! Цей, сукин син, перерве, а ви кажете малий! їй же бо, збожеволію! Ну що з ним робити?

— Бийте, — кажу.

— Та б'ю ж! Так уже б'ю, що й господи!

— Бийте дужче! Частіш бийте!

— Та ніколи! Сама ж по хазяйству, а Іван на полі!

— Бийте вночі, як удень ніколи!

— Та й доки ж його бити? Іноді ж і жаль бере…

— Побийте ще трохи. Вже недовго. Соцвих уже почав тези писати.

ЩЕ ЯК СЕЛЬБУДІВ НЕ БУЛО

Тому років, мабуть, із…! Та що там років?!

Молоді, словом, були! Зелені!! На серці зелено було… Лоскотало щось… Горіло… Рвалося… Як на тепер — допризовники.

Отак було ляжеш горілиць на леваді, дивишся на небо, як Чепіга Возові підморгує, і самому підморгувати хочеться…

А з трави так ніби тебе щось підштовхує…

Лежиш і підкидаєшся…

В жилах — електрифікація…

В поглядах — стабілізація.

Щодо садків — конфіскація.

Щодо дівчат — концесії.

А вже як вискочив з двору, чортового батька згадаєш про репатріацію, поворіт на батьківщину.

Це як на теперішню термінологію, слова новії ті.

А як тоді, так мати одним словом усе те кваліфікувала:

— І чого тебе, сукин ти сину, чорти крутять?! А чи вас би не крутили?

На небі місяць. На ставку хтось копишників понакидав; вони покотилисьпокотились і стали — ладнаються, як їм зручніше полягати. І без брязку…

Отак хата в садку… Садок великийвеликий, і кругом липи. За садком левада. За левадою верби кучеряві, а за вербами клуня, а в клуні Ганна, а Ганні — сімнадцять…

Ще з полудня:

— Ганно, прийду…

— Хай виясниться́я

— Ганно!

— Диви… Молоко обітри. Парубки…

— Ганно!

— Собаками нацькую!

— Сховай Лапка…

— Куди?

— В клуню! До себе!

— Тільки тихо. Батько в сінях…

— Добре…

Тихотихо… Тільки десь далеко на толоці: Чорняаавую та біляавую…

Тин… Та який там тин?! Нема тину… Нема й муру, й гратів би не було.

Верби… Стежка… Вишник…

Повз ґанок — кіт: "Батько в сінях"…

Стукстук… Стукстук…

— Ганно!

— Грррр!

— Лапко! Лапуню! Лапусю! Нанана! Цить…

— Грррр! Гав!

— Лапунечку! Цитоньки.

— Гав! Гав! Гав! Гррр! Гав! Гав! Гав! Рип…

— Ка там чортяка? Га? Батько… У батька істик… Блискавкою по стежці… Гоп! І на загаті… Ф'юуу!

— Ой!

Істик в поперек уп'явся… Беркиць…

— Ходитимеш?!

Клуби, бесіди, гуртки, збори… Поперек не болить.

У ШКОЛІ

Генерал Кутепов заклав у Галліполі школу готувати губернаторів, віцегубернаторів і земських начальників.

З телеграм

— Ну, от, приміром, князь Задерихвостецький, ви губернатор харківський. Обняли ви посаду… Що маєте робити?

— Я, ваше превосходительство, передусім одправляю в сослуженії сонму духовенства на чолі з архієпископом Нафанаїлом молебня з подякою господові милосердному за блискучі перемоги нашої лицарської армії і "о покоритії під нозі її всякого врага та супостата"…

— Далі?

— Потім того я, ваше превосходительство, в сослуженії сонму духовенства на чолі з архієпископом Нафанаїлом одправляю урочисту панахиду по тим, хто життя своє віддав за віру, царя та за батьківщину…

— Потім?

— Потім, ваше превосходительство… потім… Потім було вже раніш, ваше превосходительство… До того, як я ще обняв посаду… Вже військова влада всіх перевішала…

— Це так… Але що далі має робити губернатор?

— Далі, ваше превосходительство, я видаю відозву до населення дорученої мені губернії, що нарешті прийшла справжня, богом дана, тверда й непохитна влада, що забезпечить народові спокій і захистить його від знущання різних соціалістів і інших ворогів порядку та державності, ваше превосходительство…

— Далі?

— Далі, ваше превосходительство… Далі…

— Ну! Ну! Ви б уже були віцегубернатором?

— Був!

— Ну, що ви далі з губернатором робили?

— Далі!.. Далі ми пакували чамайдани, ваше превосходительство, й тікали…

— Сядьте!.. Одиниця! Навіть двійки вам поставити не можу… Ви, князь Задерихвостецький, навіть того не втямили, що по приїзді на місце вашої посади ніколи не слід розпаковувати чамайданів…

Сядьте!..

TEMPORA MUTANTUR[5]

Ну й життя настало!

Куди не повернешся, традиції тільки:

Лусьлусь! Лусьлусь!

Візьміть призов…

Ну, де таки видно було, щоб ото новобранець прийшов до старого "присутствія" — й на тобі з порога:

— Годний! Здоровий! Беріть!

Плечима просто знизуєш. Зазирнеш у газету:

— Шкуролупівська волость дала 100 відс. новобранців! Задригайлівська — 100 відс. Перепічанська якось так ухитрилася 110, чи що!

Прямо хоч кричи:

— Та куди ви, хлопці, претесь?!

— Куди, малий, сунеш? Тобі ще через два роки на призов!

Отаке робиться.

Луснули традиції й розсипалися. А які були?!

Дубові… Крицеві… Залізні традиції…

Господи, чого тільки ми в свій час не робили, щоб отого призову позбутися…

Призивали на 21му році, а чай курити починали ще з дев'ятнадцятого…

Знали й бердичівську килу, й минські опухи, й бори* совські язви.

Усього було…

Підходить, було, під оту мірку:

— Права нога не "действує". З дитинства. От щоб мені з цього місця не встати, ще як мені шість місяців було, так сіно косив, а мені кіссям ногу перебито. Так з того часу й не "дєйствує".

— А я німий! Ну, нічогісінько не балакаю!

— А в мене пальці не розгинаються.

— А в мене не згинаються.

А як такий вишукається, що просто:

— Здоровий! Служить хочу! Беріть!

Зараз же лікар статтю підбирає нащот того, що макітра не в порядку.

Такого не приймають:

— Дурний!

Було нас, призовників, і по очеретах, і по лісах. А найкраще:

— Завтра, Йване, до присутствія?

— Та до присутствія.

— Ну, як же ти?

— Та вже батько три катеринки секретареві одвезли. А тепер оті "секретарі" є чи нема?

Воно для мене не дуже й потрібно, а так, може, кого порадити доведеться...

З "секретарями" колись непогано було. Було колись. А тепер...

— Сто відс.

Не ті люди були. Хоробрі люди були.

На все йшли, щоб не... піти... А тепер...

"Тетрога mutantur".

ПРО ПРОТОКИ

Чудна ота річ — протоки.

Коли, приміром, про ті протоки пишуть в географії, то пишуть так:

"Протоками називаються вузькі водяні смуги, що ними з'єднуються великі водяні простороні".

А в історії про ті ж таки протоки частіш пишуть уже отак:

"Протоками називаються такі вузькі водяні смуги, що ними роз'єднуються великі водяні простороні".

І, як виявляється, у справі про протоки географи підгуляли.

Історики — нарід, мабуть, ученіший, бо отакою назвою протоків вони мов у око вліпили: така вона і влучна, й правдива.

Берім оті самі Дарданелли та Босфор. Чи з'єднували вони колинебудь Чорне море з Середземним?

Чорта з два.

Навіть качки дикі, то й ті, як у вирій летять, так оті протоки нейтральною зоною обходять.

Були іноді, щоправда, моменти, коли географія ніби брала гору, але ненадовго.

Історія знову роз'єднувала Чорне море з Середземним.

Кінець кінцем остогидло і географії, й історії борюкатися поміж себе за отіо протоки.

Шпурнули вони їх до іншої науки — до міжнародного права.

Міжнародне право пішло шляхом історії. Більш роз'єднувало, ніж із'єднувало. А протоки ще й досі не з'ясують собі, що ж вони є за їдні.

Чи вони з'єднують, чи вони роз'єднують. Але для нас, глядачів, справа ніби пояснішала. Пояснішала вона через те, що міжнародне право — наука. Значно, сказать би, точніша, ніж історія й географія.

Точніша вона через те, що оперує в своїх істинах сильнішими аргументами.

Які аргументи в історії чи в географії? Що таке історія?

Наука про життя та розвиток людства. Ну й живи, ну й розвивайся! Що таке географія?

Гео — земля. Графо — пишу. Ну й пиши собі на здоров'я. Що це за аргументи?

А в міжнародного права аргументи куди кращі, куди дужчі, куди показніші.

Міжнародне право просто каже:

— Протоки роз'єднують! Ану, хай хтонебудь заявить:

— Ні, з'єднують!

Бах з сорокавосьмидюймівки! Трах з міни!

— Шарарах підводним човном! І всі погодились.

Тепер треба з'ясувати, що краще для людства: чи щоб протоки з'єднували, чи щоб роз'єднували.

Не знаю, як кому.

Для мене, щоб з'єднували.

Бо розлука значно тяжча, ніж побачення.

Отже, тому, хто зо мною згодний, треба підсилити себе аргументами міжнародного права так, щоб всі погодилися, коли заявити:

— Ні, з'єднують!

СПЕЦІАЛЬНО ДВОРЯНСЬКИЙ

Сьогодні в дворянському собранії з'їзд.

З підслуханих розмов.

Що, якби на сесію ВУЦВКу та пустить справжнього дворянина, з кокардою, з червоною околицею на кашкеті, з "Станіславом" у петельці і в миколаївській шинелі?

Умер би!

Отак подивився б, схопився б зразу за ціпка, потім за "Станіслава", потім за лоба.

А потім почервонів би, а потім посинів, а потім би крикнув:

— Ввв...

А потім би впав. А потім захріп.

А потім засовав би правою дворянською ногою, віддав би богові милосердному свій дворянський дух.

І якби на тім світі той дворянин зустрівся з харківським предводителем, заплакав би.

І довго б плакав дворянин слізьми дворянськими.

— Помилуйте ж мою душу, та ваше превосходительство! У вестибюлі нашого зібрання — мужик!

— Ну?! Мужик?!

— Мужик, ваше превосходительство! У киреї, в капелюсі, в драних чоботях, ваше превосходительство!

— Ну?! В капелюсі?!

— В капелюсі, ваше превосходительство! Люльку курить, ваше превосходительство!

— А на моїм місці, на предсідательськім?!

— Ой ваше превосходительство, сидить… і непоголений, нестрижений і… о сором! — без галстука, ваше превосходительство!

— І без погон?!

— І без погон!

— Ну, а як? Починає як?! Господа дворяне, на вас дивиться цар, на вас…

— І не господа, ваше превосходительство! І на вас не дивиться… А просто говорить: "Товариші! Поміщики, говорить, хижаки, експлуататори…"

— Ой! А поліцмейстер? Мовчить?

— Мовчить, ваше превосходительство… Та що мовчить?! Кричить: "Правильно!"

— Змінить! Написать губернаторові! В ріг його, раккалію, баранячий!

— І губернатор за них!

— До міністра! До командуючого військом!

— І міністр їхній! А командуючий військом вийшов: "Товариші, говорить, буржуазні експлуататори готують нові підступи..."

— Погони з нього!

— Без погон, ваше превосходительство... У блузі...

— Ну, а ви?! Ви що б робили?!

— Умер, ваше превосходительство!..

І довго ще б капали дворянські сльози біля Тигру й Євфрату, де міститься ще й досі не націоналізований рай божий...

"КУСТАРІ"

Поважна така є кооперативна установа... Всеукраїнська...

А на стіні в тій установі вивішено:

"Співробітникам скидати верхню одежу під час праці. В верхній (теплій) одежі сидіти забороняється. Секретар правління".

А на тому наказі приписано:

"Паліть — то й будемо скидати. А так — зимно".

Суворий секретар у тій установі.

До його і так і сяк співробітники:

— Дядю, дюдя!

— Ніззя! Розбірайсь!

Енергійний такий секретар… Серйозний такий секретар, а на що енергію витрачає.

Та з такою енергією чого тільки не можна наробити?!

Сидить людина. Сверблять у тої людини руки. А робити тій людині нічого… І смалить отакі накази…

А скільки є роботи, хорошої роботи, справжньої кустарної роботи; що й користь даватиме, й від отаких наказів страхуватиме…

Приміром — драти пір'я.

Бере секретар торбу з пір'ям, ставить у себе на столі підситок, висипає туди з торби пір'я і вільного від праці часу дере те пір'я.

За тричотири роки можна цілу подушку пуху надрать…

Мені свого часу довелося бути в подільських та волинських містечках, де серед місцевого населення дуже та робота поширена.

Характерно, що в жоднім містечку я не бачив таких наказів, як у Всеукраїнській кооперативній установі…

Очевидно, вона гарантує…

А то подумайте, що може бути.

Ну тепер ще температура не дуже… Середня…

А як літом?! Спека... Душно... І висить такий наказ.

Прийде хто з комерсантів клепку чи там що інше пропонувати... І скандал. Сидить голий завід, торговельним відділом. Солідна людина, як на старі часи, "комерції совєтнік" і — голий.

Можна прогоріти, поки звикнуть клієнти.

Харашо бути кустарем в промисловості... Не харашо бути кустарем в адміністрації.

Добре мати енергію.

Та не добре, як тою енергією керувати не вмієш. Пам'ятаєте, як один дуже хороший хлопець знічев'я пішов був богу молитись? Енергійний дуже був... І що ж би ви думали? Розгатив лоба на черепки. Дуже сумний випадок. Всі родичі плакали...

ЩО СКОЇЛОСЯ В ІТАЛІЇ

(Популяризація)

Одним словом так саме можна висловити, що там скоїлося, щоб паперу не псувати, так того слова надрукувати не можна. Незручно. Доведеться кількома.

Італія "замусолилася". А скоїлося це так.

Муссоліні зібрав шатію, повдягав у чорні сорочки й почав по всій державі вікна бити, в ліхтарі на вулицях цеглою швиргати, на парадних гадити і в театрах з гальорки в партер на лисини плювати...

Потім приїхав до італійського короля, скинув чорну сорочку, надів фрака й циліндра й заявив:

— Желаю правити!

— А яка ж ваша, — говорить король, — програма?

— Визнаю, — говорить Муссоліні,— тебе, дурака, та законних твоїх наслідників. І не визнаю, — говорить, — нічого більше.

Король кинувся до Муссоліні в обійми. Муссоліні кинувся до короля в обійми. Та й зчепилися. Потім розчепилися.

Потім Муссоліні підняв догори праву руку.

— Ваше величество, — говорить, — заприсягаю в цьому! А король говорить:

— Очень, — говорить, — харашо це все з твого боку!

Потім Муссоліні поїхав у своє міністерство наводити внутрішній порядок.

З понеділка на тім тижні різатимуть комуністів і жидів.

Оце все, що скоїлось. Називається воно юридично: "Національномонархічний переворот в Італії".

"РОБІТНИЧЕ ЗАКОНОДАВСТВО"

Всі чутки про реакційність робітничого законодавства фашистів — нісенітниця.

"Руль"

Фашисти заводять податки на селян і на заробіток) робітничу платню. "Тан" вітає особливо останній податок, зазначаючи, що "ще жодний уряд не насмілювався заводити податок на забагатілих пролетарів".

З телеграм

— Попили нашої кровушки! Которая пролетаріяі Панувала?! Тепер наша зверху!

— Годі! Будіть!

— Досить, ваші сіятельства та ваші превосходительства, страждать!

— Іш, мерзота, по рупь двадцять за день бере! Я он, можна сказати, вчора так без шампану спати ліг, а теслярі по цілісінькому фунту макаронів купили!

— По цілому фунту?!

— Ґвалт! Грабують!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства, так далі терпіти не можна! Не можна допустити, щоб звичайнісінький собі — фе! — робітник купував по цілому фунту макарон!

Хіба для нього не вистачить півфунта? Хіба я мушу собі одмовляти в зайвім авто через те тільки, що якийся там коваль чи слюсар хоче щотижня білизну міняти?! Це ж розпуста!!

— Розпуста! Не допустить!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства! Робітники, оті — фе! — пролетарі,— це ж паразити на нашім білім тілі. їм плати, їх годуй, їм роботу давай! Та доки ж це буде? Доки страждатимемо? Ви розумієте, останніми часами ми маємо тільки вісімдесят три відсотки на капітал! І вони не вгавають! Вони ще вимагають! Це ж здирство!

— Здирство! Нахабство!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства! Пролетар розжився! Пролетар розбух! Пролетар, мов п'явка, ссе нашу капіталістичну кров. З нас піт зливою ллє, а він тягне, а він тягне! Ми б могли стодвісті відсотків мати! Він ограбував нас!

— Конфіскувать!

— Граб награбоване!

З того тижня в Італії буде оголошена конфіскація робіт ничого майна.

УМОВИВ

Тевфікпаші пощастило переконати султана зректися престолу.

З газет

— Ну, так як, ваше найсвітліше величество, падишах ви наш найсвятіший, наслідник ви аллахів многомилостивий? Як гадаєте? І старі ж уже ви, нівроку вам! Поцарствували ж уже! Може б, ото відпочити час? Тяжко ж як тепер державою правити... Втомлюєтесь як, ваше величество! А нам, вірнопідданим вашим, ох, як тяжко дивитися на володаря свого, що так гнеться під невдячним тягарем влади царственої... Серце кров'ю обливається...

— І не кажи, паша! І не говори, паша! Я — султан! Я — повелитель! І тільки смерть…

— Ким повеліваєте, ваше величество?! Чотири євнухи! Та десятків зо два в гаремі… Годують вас неабияк, самі знаєте… Гарем косо поглядає: охляли, ваше величество! Куди вам? Самі таки посудіть… Раніш було як пройдетесь, як гаркнете, як підморгнете! Видать було, що владика… А тепер… Тільки й слави, що султаном зветесь… На кого гаркнеш?.. Куди пройдешся?.. Чим хвастонеш?.. Євнухи голодні — зубами клацають… Жінки? Спідниці старенькі… Вода он у басейні зацвіла… Канапи он та килими міль їсть… Ні тобі покупатись, ні тобі побалуваться… Шехерезада казок не розказує, не платять…

— Жалько, Тевфіша, кидати!.. Влади жалько!.. Ну, як же таки так?

— Ваше величество! Чого жалько? Кого жалько?.. Та заберете собі жіночок трохи, та одного євнуха та так потихеньку й доживете. Дивіться, штанчата у вас попротиралися, на отім престолі сидячи, а справити ні за що… Антанта ж не дає… То й сором… А так собі дідуганчиком денебудь у затишку й без штанів можна… Ніяких тобі представників, ніяких тобі прийомів… Спокійненько так, тихо… А то он уже й ангорське військо під вікнами, і Антанта вже своє військо виводить…

— Згоден… Давайте…

Підписав султан, Зрікся…

"З'ЇЗД"

Будемо уповать.

З промови митрополита Атонія на з'їзді монархістів в Парижі 16XI 1922 р.

Смирись, гордий человек.

З промови Маркова тамтаки.

І Антоній був. І Марков був. І Трепов був.

І ще сорок сім чоловіка їх було…

120 монархічних організацій було представлено…

І зала для засідань була…

І богові помолилися…

Сіли.

— Ну?!

— Що "ну"?!

— Починайте, владико. Ви найстарші, з благодаттю, вимолені. Випричащані. Починайте.

— А мо' б, ви, Марков, почали? І ви ж, як той казав, неабихто. Починайте ви.

— Е, ні. Починайте ви, владико. Тут святе діло… Тут тільки бог… А я… Я лаявся, я матюкався… Благословляйте…

— Високі збори! Зібралися оце ми тут. Богові милосердному помолимося… Треба, значить, нам надалі… уповать… Будемо уповать… Це моя конкретна пропозиція в організаційній справі… Інших нема?

— Нема!

— Голосую! Хто за "уповать"?

— Одноголосно!

— Слово належиться Н. Є. Маркову!

— За цей рік, високі збори, проробили ми величезну роботу… Прохали про дозвіл зібратися в Чехословаччині. Не дозволили. Прохали в Німеччині. Не дозволили. Прохали в Польщі. Не дозволили. Прохали в Італії. Не дозволили. Прохали в Англії. Не дозволили. Оце зібралися… Велику працю проробили… Надалі в практичній роботі пропоную таку резолюцію: "Смирись, гордый человек".

— Хто проти?

— Ніхто… Ухвалюється…

— Чого ж ви плачете, Марков?

— Ех, ваше превосходительство! Хіба я колись так балакав… Як у Думі, пам'ятаю… Вийшов би оце: "Смирись!! Рас… Распрасмирись!.." А тепер…

"УСИПКА, УТЕЧКА, УСУШКА Й УТРУСКА"

(Теорія)

Чотири найулюбленіших слова на господарському фронті…

Чотири наймодніших слова нашої доби. І всі на "у"…

Було ще одно слово на "у", що так само хотіло було відогравати не меншу (якщо не більшу!) роль на економічнім фронті, але те слово своєчасно наткнулося на коліно, од якого (коліна) й вискочило за межі радянських республік.

Уркварт звалося те слово.

Решта "у" живе й далі, буйно й гойно квітне…

Квітнуть ті чотири "у", ростуть, як казкові богатирі, не днями й не часами, а хвилинами, ростуть і вниз, і вгору, й усіма сторонами, вкорінюючись і розгалужуючись, як тропічні ліани, силкуючись укрити весь фронт народного господарства…

І чіпкі їхні паросли увивають і "торги", і "хози", і "проди", як хміль увивав колись Плюшкінів тин.

І коли оддалік дивишся на бази економічні, то видає, ніби замість баз тих бачиш самі оті "у"…

Що ж воно ото є ті знамениті "у"?

Розберемось.

УСИПКА. Походить од дієслова "сипаться". Характерна особливість усипки та, що ніколи вона не знаменує собою явища насипать, а завжди в пригоді стає, коли мова мовиться про висипать, хоч корінь скрізь і однаковий.

Усипка — речівник не живий, а розумовий, духовний… Вона дуже тонка штука і пролазить через найменші пори. Бували випадки, коли усипка проходила крізь залізо. Борошно або цукор, примірно, може "усипатися" з залізного або крицевого герметично залютованого посуду… Хоч здохни, а на покладений відсоток висиплеться…

Коли усипка, що називається, переборщить сама себе, то вона переходить тоді в засипку.

Це слово вже інше, його ніхто не любить. Не будемо й ми його чіпати.

Од себе тільки пошкодуємо, що останнього часу не дуже часто усипка в засипку переходить. ' Усипка любить сипкі речі.

УТЕЧКА. Від дієслова "тікать". І знову особливість, та ще яка особливість... Тікать — дієслово, що виключно стосується живих речей. А тут воно само собі зраджує і характеризує виключно неживі речі і до того ще й рідкі: олію, нафту, гас, бензин, спирт і т. ін. Почасти й сипкі.

Чи гадали ви колинебудь, щоб такі речі, як гас там, чи олія, чи жито, тікали?

Уявіть — тікають! Та як іще тікають... Конем не доженеш... Як вискочить, лиха личина, з якогонебудь складу та як двине на Благбаз, так не то що Госконтроль, собакашукач не наздожене...

Особливо прудкими ті речі стають на залізницях у вагонах.

Отак їде собі спокійна така та лагідна нафта якимнебудь переліском. Зирк у вікно — краєвид підходящий... Ростутьростуть у неї ноги, ростутьростуть. Потім як дремене — і нема.

До станції приїздить потяг — нема нафти: втекла.

Коли на якімнебудь складі утечка сильно вже розбунтується, то вона тоді переходить на людей: починають тікати завскладами, заввідділами і т. ін.

УСУШКА. Від дієслова "усихать". Усихають майже завжди найсухіші речі: мануфактура, шкіра, суха садовина, городина і т. ін. І тут особливість. Коли усушка ретельно береться за оті сухі речі й висмоктує з них останні соки, вогкі речі, як, приміром, завскладами (вісімдесят відсотків води), починають розбухати. Соки ті, що їх усушка бере в сухих речах, вона переносить на вогкі речі…

Коли усушка переходить у пошесть (бува й таке), тоді можуть усихати цілі галузі народного господарства, цілі країни, а розбухає тільки невеликий гурт населення.

УТРУСКА. Таке слово є. Що воно значить — чорт його знає. На наш погляд, досить було б і трьох перших. Очевидно, чи хтось когось, чи хтось щось утрушує. Чи щось само втрушується… Не знаю напевно. Якщо моя гадка вірна, то вона повинна закінчуватися, мабуть, трусом…

Що з тими словами робити?

Коли додержуватися теорії "клин клином", то, мабуть, ось що:

1) Трусонути.

2) Всипати так, щоб тяжкувато було не тільки щодо "утечки", а й "уходки".

3) Посадить на усушку.

Хоч це вже справа практиків. Я — теоретик.

ДРУЖНІ ПОРАДИ

Кожний чесний і порядний громадянин радянських республік не може байдуже поставитися до руїни народного господарства.

Кожний чесний і порядний громадянин повинен так чи інакше прикласти й своїх рук, свого досвіду до великої спільної справи відновлення нашого народного господарства.

Бо:

1) Добробут держави — це добробут кожного громадянина зокрема.

2) Добробут кожного окремого громадянина дає в сумі добробут цілої держави.

Бачите — справа ясна.

Братися тільки треба, братися гуртом, спільно, колективно, купою. "В гурті — сила".

Кожний щоб пройнявся бажанням допомогти — і все буде гаразд.

І тоді спільно, гуртом, колективно, купою чхнемо на всі Гааги, Генуї, Лозанни і т. д., і т. д. Це така ніби передмова була… Далі вже буде справжня мова.

Буде кілька порад, практичних порад, якто все робити, виходячи з зазначеної засади, що добробут кожного окремого громадянина дає в сумі і т. д. (див. вище).

Поради більше для спеціалістів, бо кому ж, як не спецові, братися відновляти.

Спец — важна штука, корисна штука, хароша штука, але не всі специ ще добре в теперішніх умовах орієнтуються, не всі знають, з чого та як починати!

Так оце я їм допомогти хочу.

Приміром, от ви спец. Комерційний спец, що в торгівлі, як у себе вдома.

Бахтрах! Трахбах! І держава одну дірку й залатала...

Раз ви такий, не крийте свого хисту, не ховайте свого талану.

Станьте на платформу Радянської влади й починайте. Починати треба так.

Заявивши, що ви вже стали на ту платформу, тобто, значить, вам уже цілком усе вже довіряють, ви пропонуєте свої послуги:

— Можу бути за комерційного директора!

— Будь ласка! У нас он скільки і пайових, і акційних... Вас призначають, бо вам довіряють.

Ви й собі набираєте штат співробітників, яким так само довіряєте.

Бо без довір'я не може ж бути праці!

А кому ви можете довіряти?

Ясно. Людям, що їх ви якнайкраще знаєте!

А яких ви людей якнайкраще знаєте?

Ясно, своїх добрих знайомих або, ще краще, родичів.

Ви їх і попризначайте в дорученім вам чи товаристві, чи тресті, чи там у чім іншім…

Ви тоді будете мати певність, що вже ніхто вас не підведе.

Починаєте ви торговельні операції…

Зновтаки, з ким ви маєте ті операції провадити?

Ясно. З людьми, що їм ви довіряєте…

А кому ви довіряєте?

Ясно. Своїм старим знайомим або, ще краще, родичам, певним, значить, людям. Ви їм і продаєте…

Ви певні, що ніякого підвоху не матимете.

Ваша дружина буде за вас і за вашу кар'єру спокійна.

Вона тоді не нервуватиметься, не нервуватиме вас.

Вона спокійно може піти вибрати котикове або каракулеве манто і, як людина спокійна, урівноважена, чортзначого не купить…

Так само й жінки ваших родичів…

От уже певна група людей житиме в добробуті…

А "добробут кожного окремого громадянина в сумі дає добробут цілої держави".

А добробут держави — це ж і є ваша мета.

Ви її поволенькиповоленьки, а досягнете.

ЗА ДІТЕЙ Племінниця в мене є, Лялька…

Читати вже оце навчилася. І страшенно любить читати газети.

Бубликом не годуй — дай газету.

Не встигнеш додому прийти, миттю тягне з портфеля свілсе число, сідає важно так і ніби якусь державну справу вирішує: поважно так смакує…

І що ж би ви думали?

Зіпсували газети мою племінницю.

Дочиталася до того, що тепер увесь час ходить та все:

— Негарні, дядю, тепер люди які пішли. Злі, дядю, тепер люди пішли… Мучать люди людей…

— Звідки це ти, Лялю? Що скоїлось?!

— У газетах он що пишуть!

— Що пишуть? Де ж там таке пишуть?

— І вчора пишуть… І сьогодні пишуть… І позавчора пишуть…

— Де? Що пишуть? Що ти там таке погане вичитала? Де там люди негарні?!

— Негарні, дядю, люди!

— Та чому вони негарні? Що вони такого злого роблять?

— "Підтягують" одне одного, а потім "розкачують"!

— Що ти мелеш? Хто кого "підтягує"? Хто кого "розкачує"?

— А ось читайте: "Треба підтягтися!"

— Ну, так що?

— А далі он: "Та розкачайтесь же, товариші! І інших розкачайте!" Бачите, які то люди. Підтягнуть, а тоді ще й розкачують! А як, дядю, це роблять? За шию? На оривку? А потім за ноги та й гойдають? А воно ж болить... І вас, дядю, розкачують?

— Та то ти не так розумієш... Ніхто нікого не розкачує...

— А нащо пишуть?

— Та то так, щоб люди розкачувались, щоб люди підтягувались! Щоб люди... Одне слово, щоб... ну, підтягувались! Розкачувалися щоб... А як самі не хотять, треба їх підтягти й розкачати... Одне слово... Розумієш?!

— Ну да! Я ж і кажу! Злі люди... І мене, як виросту, розкачуватимуть та підтягуватимуть?.. Я не хочу! Я краще вмру!

— Та ніхто тебе не розкачуватиме! Дивись, причепилась! Іди чай пий! То не про тебе там пишуть... То такі слова є... Ну й ухопилися за ті слова й пишуть... Нема кращих слів... А вони не страшні... Ніхто нікого не підтягує...

СТРАХІТТЯ

Газет не читаю через переобтяженість роботою та слабке здоров'я.

З листа

Не читаю, знаєте... Не читаю... Роботи таки чимало, а головне — дєйствує якось не гаразд. Слабну... Прийде газета, і так, знаєте, іноді хоч переглянути хочеться, а не можу... Ну, не можу — й край!

Візьмешся — руки тремтять, жар починається, на очі сльоза набігає. Пссиніюпосинію й кину.

А то якось ухопив свіже число, тільки розгорнув та: "Окупація Рур..." — про себе промовив, так воно в праву пахву, отак на два пальці в бік од пупа, як шпигоне! Зблід увесь... Піт із мене ллється... Жінка вже на черево й пляшку з гарячою водою й оцтом лоба натерла — не бере... Вертить мене млинком по канапі... Я й сього, я й того... Побігли за лікарем. І що б ви гадали? А пендицит. Газетний апендицит. Хвороба така шлункова.

— Не їжте, — каже лікар, — тижнів зо три твердого та дуже гарячого.

Отаке було. Та тільки ніжинськими огірками й урятувався. Вони, знаєте, не дуже тверді й не гарячі. А то хоч пропадай...

Та як вам усе порозказувати, так, їйправо, не повірите.

Одного разу ліг після обіду відпочити (роботи ж таки сила, самі знаєте!), взяв собі газетку (рискнув!) і розгорнув... Як ударило ж мене в сон! Та в який сон! Уже й на засідання бігти треба, а я сплю. Та якби спав, як люди сплять... А то ж приверзлося! Ніби всі комунальні будинки та зліпилися в один такий величезнийвеличезний. Та ніби в того будинку 8 'г ніг... Та підбіг вій (будинок) до мене й лізе на мене... Лізе, давить мене й кричить:

— Газета! Газета!

Схоплююсь, а передо мною жінка.

— Газета, — каже, — круг шиї обмоталася... Трохи не задавився!

Боюсь газети! Не читаю...

ТА Й БОРИСЬ!.

Самогонку треба знищити.

З газет

Він звичайний собі чолов'яга.

У його шість десятин землі, дві кобильчини, одно лоша, дев'ятеро курей із півнем, підсвинок, шестеро дітей (дві доньки на відданні, двоє підпарубчаків, а то ще малі — до школи ходять), жінка, жінчина мати й корова. Одне слово — він хазяїн.

Продподаток здав, подвірногрошовий віддав, на насіння залишив.

Пудів із двадцять так що й зайвого...

Знову ж таки (в нього шестеро ж дітейі) в нього шість кумів, шість кумась, дві ятрівки, шість сватів, чотири зовиці, три свояки, чотири брати, тридцять троє племінників та племінниць, двадцять сім сусідів (на однім кутку живуть, їйбогу!), п'ятнадцять чоловіка дуже хороших людей: у того, дивись, гвіздка, а в того ременя на черезсідельника, а в того ще чого...

У нього храм, Новий рік, водохреща, сорок святих, м'ясниці, масляна, заговини, жилавий понеділок, Явдохи, розговини, Великдень, вшестя, клечальна неділя, зелені свята, Параски, Прокопа, Петра, Полупетра, Ілька, спаса, перша пречиста, друга пречиста, Семена, воздвиження, покрова, Андрія, Кузьми й Дем'яиа, Михайла, Пилипа, Пилипівка, різдво, Меланки.

Це такі, що обов'язково, хоч лусни, а випий.

Вважайте далі.

Родини, хрестини, вводини, заручини, весілля, похорони, дев'ятий день, сороковий день, роковини... Як повашому, все це не вимагає?!

А корова отелилася, а кобила лоша привела, а свиня опоросилася?

Знову ж таки кабана закололи?

Треба чи не треба?

А поїхати на базар чи на ярмарок?

Чоботи треба?

Треба!

А полити їх треба?! Ні?!

Киньте, будь ласка, жартувати.

Чорта лисого вони тоді вам носитимуться.

А купувати чоботи, щоб через місяць пришви пришивати?

Та на це яких "лимонів" треба, на пришви!

А коліс треба?

А макітру треба?

А сірників треба?

Та ото щоб без могорича?..

Безнадійна справа.

З ЦАРЯМИ НЕХАРАШО

В Данії провадиться таємний збір пожертв для бувшої цариці Марії Федорівни, бо аграрний банк, де були її капітали, прогорів і вона лишилася без нічого.

З телеграм

Нехарашо з царицею... Жебрачить цариця...

"Августейшая", можна сказать, остаточно "задекабрилась". Слід підтримати.

Всякий, котрий вірнопідданий, мусить лепту дать. Динарія там якого, чи що.

Бо ж таки не забувайте, що "кесареве — кесареві".

А як "кесаря" вкесарили, значить, "кесаршине — кесарші"!

Треба дати.

Слід підтримати.

А то ж таки бідує.

"Русская государьшя" — й без спідниці. Та ще на Заході! Просто страм для "руського" народу!

А то б послали їй якихось двітри тисячі (1923 р.) і мали б:

"Пребмваю к вам неизменно благосклонная. Собственною ее импер. величества рукою начертано

Мария".

Харашо…

І реноме б її підтримали, і весь би Захід по голівці нас гладив:

— От хароші люди! От як до своєї династії!..

А то подумайтетаки, цариця й писатиме:

"Мосьє Пуанкаре! Чи не прислали б ви цариці кілька франків на чепчик, а то старий засмальцювався й незручно вірнопідданим авдієнції давать.

Пребмваю к вам неизменно… Мария"

Просто страм бере, як подумаєш навіть!..

Слід підтримати!

Та й узагалі нехарашо з нашою династією…

Кирило п'янствує, у Миколи (главнокомандуючого), кажуть, геморой од сідла, а Митро Павлович в очко день і ніч ріже...

А не забувайте, що кожного з них уже разів по п'ятнадцять на престол вибирано...

Царі, значить, а отаке викомарюють. Незручно.

Треба їм місце дати.

Раз ото їх уже на царів обрано, збудувати треба їм по престолу, поставити десь у Москві. Лізьте, мовляв, і правте!

Дати їм рулон паперу, хай маніфести пишуть... Бо поспиваються, шеймині царі... По церквах хай би їх поминали...

А то оце зустрів знайомого диякона, так скаржиться...

— Ні за кого, — каже, — й "довгії літа" як слід поперти... Раніш було як почнеш: "Благочестивішого, самодержавнішоооогого, великогогогого..." Та як підеш, підеш, та все на "о", та на "о", так як допреш до "літа", та як попреш "літа", так почуваєш, що є що перти, куди перти й про кого перти... Аж вікна бряжчать. А тепер хіба на самій "богоспасаємій державі" так попреш?..

Аж заплакав, бідолаха.

А то б собі попирав аж за трьох зразу...

І царів би врятували, та й дияконам задоволення...

Треба подумати про це...

Правду казавши, не тільки з нашими царями нехарашо...

Не гаразд, як виявляється, і з турецьким султаном.

Телеграми пишуть, що султан у Мецці викинув Магомета з раки, сам заліз у ту Магометову раку та й кричить на Кемальпашу:

— Ти зруйнував Туреччину! Протестую! Теж негаразд...

Така особа, після такого палацу та в Магометовій раці...

Але це вже справа турецька. Не хочу втручатися в їхні внутрішні справи, щоб не сказали, що порушую суверенітет.

ГАЗЕТА — ДУЖЕ ВЕЛИКЕ ДІЛО

Я тут не патякатиму про те, що таке газета.

Усі знають, що це діло дуже велике й дуже поважне.

Недарма ж її (газету) звуть шостою державою.

Я тільки розкажу, як треба користуватися газетою, щоб вона справді йшла до діла, щоб давала якнайбільше користі для передплатника, щоб та копійчина, шо її дядько одриває на газету від свого невеликого бюджету (це дуже мудре слово, але його пора вже всім знати!), щоб, кажу, копійчина та не марнувалася. Так от.

Передплатили ви газету, ну хоч, приміром, нашу "Селянську правду".

Прийшла вона до вас новенька, свіженька, у восьмеро згорнута, бандероллю обклеєна і з написом: "Село Пузате. Кіндратові Тоненькому".

Сідаєте на ґанку й поволі розгортаєте.

А кум через тин зпоза повітки на вас дивиться, люлькою попихкує.

Глянули ви на кума:

— А ке лишень, кумасю, вашого! У вас дебеліший. От якраз свіжина з города! Закуримо. Бомага підходященька!

Кум перелазить через тин, сідає біля вас рядочком.

І от тут якраз і треба знати, як з газетою поводитися.

Більшість передплатників так просто собі, жодних правил не додержуючись, одшматовує без ніякої системи клапоть газети й крутить "козинячу лапку". І не виходить з того анічогісінько. Скурять — та й усе...

А тут треба ось як робити.

У газеті є різні відділи: і "Закордонні відомості", і "По радянських республіках", і "Про школу", і "Як по інших селах люди живуть", і "Постанови ВУЦВКу", й т. ін., й т. ін.

Так от коли ви хочете знати, що робиться, приміром, у Рурі, ви й одриваєте те місце, де написано: "Окупація РуРУ">— та й скручуєте таку завтовшки, як істик, з кумового "дебелішого".

Викрешуєте вогню й засмалюєте. І всі відомості про Рур з димом і входять у вашу голову…

А кумові одриваєте "Постанову ВУЦВКу".

Сидите тоді, і у вас усе як на долоні…

Ви кумові про Рур, а кум вам про те, як робітничоселянська влада державою керує.

От як треба робити, бо безсистемність у газетній справі губить газету.

І так, крутячи "істики" з кожного відділу, ви кінець кінцем будете в курсі і міжнародної, і внутрішньої політики.

А для цього саме й газету видається. Ну, а до чого вже відділ "Сільського господарства" для селянина корисний, то й не говоріть! Це для передплатника все…

Тут і як орати, і як сіяти, і як жнивувати. Тут і молочарство, і скотарство, і садівництво. Одне слово, тут усе…

Але зновутаки треба знати, як тії поради до діла доводити.

Приміром, орати пора.

Газету якраз принесли з міста. Запрягаєте полових, кладете на воза плуга й букера, розгортаєте газету. Бомаги чимало.

— Ану, жінко, на ось тобі загорни четвертину сала, а то в торбі крихтами обліплюється.

І весело тоді ореться.

Жнива. їдете з газетою на поле. До обіду пожнивували, відпочити треба. Приходите до воза, піднімаєте голоблі. Сонце пече! Розгортаєте газету на голоблі і… холодок!

Хропите так, аж за п'ятнадцять гонів чути…

А в молочарстві хіба газета не корисна?

Хіба можна ще чим так закривати глечики, як ушістнадцятеро згорнутою газетою? Та нічим так не закриєте.

А масло, везучи на базар, у що так загорнеш, як у газету?

А в пасічництві без газети як без рук. Берете газету і йдете на пасіку. Бджола біля бороди: Дззз!!!

А ви її газетою.

І запевняю вас, жодна не вкусить…

А с а д о к!.. Та ніщо в світі, крім газети, не дає такого "вдовольствія" у садку, як газета!

У неділю, приміром, берете рядно, подушку, газету, йдете в садок і лягаєте під грушею. Мухи дзижчать, кусають. Накриваєтесь газетою. І спите… спите… спите, аж поки коні напувати час.

Та хіба мало ще в житті випадків, коли без газети як без рук.

Виховання дітей… Щоб слухняні були, батьків поважали та вчилися добре. І про це в газеті знайдете.

Але дітей одною газетою не виховаєш, треба збирати всі газети і підшивати одну до одної, як ізшиток.

І от як не слухає Ванько, берете той зшиток та його по голові!

— Не слухаєш, сукин ти сину! А для чого я газету передплачую?!

Та — ррраз! ррраз!

І дитина після того як свята: і батька поважає, і до школи ходить, і богу молиться…

От що значить газета!

І коли б ми цього не знали, коли б на всю користь від газети не зважали, ми б ніколи не збавляли свого здоров'я, своїх нервів для її написання, для її видання.

Газета — дуже велике діло!

Передплачуйте газету!

ВІДПОВІДЬ НА МЕМОРАНДУМ АНГЛІЙСЬКОГО ЙОГО ВЕЛИЧЕСТВА УРЯДУ

Давайте спробую.

Але зарані відмовляюсь від усяких пропозицій з боку Наркоміндєла взяти посаду чи там посла, чи там повноважного представника… Не хочу. Не хочу — й квит.

Моя відповідь.

Передусім дозвольте, користаючи з нагоди (щоб довести, що ми так само не сандалією сякаємось), висловити вам, його величества уряде, моє найщиріше до вас почуття відданості й симпатії.

Це на всяк випадок.

У своєму меморандумі уряд його величества та пише до нашого уряду, що наш уряд та написав урядові його величества, що уряд його величества написав нашому урядові про те, що уряд його величества протестує проти нашого уряду, що ніби наш уряд скривдив уряд його величества, що наш уряд не забрав ув уряду його величества тих нот, що їх наш уряд написав до його величества уряду.

Уряд його величества обстоює категорично, щоб наш уряд забрав ті ноти в уряду його величества "недвусмысленно". Ноти ті писав наш уряд до уряду його величества у відповідь на ноти уряду його величества до нашого уряду про засуджених ксьондзів Цепляка й Буткевича.

Так, значить, забрать?

Добре! Коли уряд його величества забере в нашого уряду всіх попів, наш уряд забере в уряду його величества всі ноти про попів.

Далі. Уряд його величества вимагає від нашого уряду з приводу затримки біля Мурмана нашим урядом рибальських траулерів уряду його величества...

На це наш уряд відповідає урядові його величества, що наш уряд з охотою випустить траулери уряду його величества, коли уряд його величества випустить у себе всіх злодіїв, навіть тих, що крадуть не на морі, а на суходолі. Бо наш уряд має за честь повідомить уряд його величества, що вкрасти на морі все одно що вкрасти на суходолі, з тою тільки різницею, що на морі тяжче "сухим з води вийти", бо води там чимало.

Далі. Уряд його величества закидає нашому урядові, що наш уряд замахується на престиж уряду його величества в Індії, Афганістані, Белуджистані, Тегерані, в АбдулГаміді, на Мадагаскарі, на Філіппінських островах, на Марсі, на Венері і на інших усіляких мисах "Доброї Надії"...

Уряд його величності протестує проти посилки нашим урядом агентів у всі частини світу білого підривати престиж уряду його величності...

Констатуючи з великим задоволенням, що уряд його величності ніколи в своїм житті не посилав ні Врангеля, ні Денікіна, ні Колчака, ні Дутова, ні Булаховича підривати "престиж" нашого уряду, наш уряд, щиро шануючи престиж уряду його величності, повинен признатися, що в Індії йому, коли б він навіть і хотів, їйбо, робити нічого. Там місцеве населення до уряду його величества ставиться з відповідною урядові його величества пошаною.

Дозвольте наприкінці, як і спочатку, запевнити уряд його величества в своїй якнай щирішій повазі, пошані і т. ін.

ЯК КЕРЗОН У БІЛОМУ МОРІ РИБУ ЛОВИВ І ЩО З ТОГО ВСЬОГО МОЖЕ ВИЙТИ

Закерзонило...

Закерзонило по всім білім світі, і над радянськими республіками накерзонилось...

От що значить бути "великим чоловіком"...

Великий чоловік так він скрізь великий...

Коли навіть поїде рибу з чужих ятерів витрушувати, так і тоді, як піймають, на весь світ кричить...

А чого, спитайте?

Ну, тирив! Ну, спіймали! Ну, й іди собі потихеньку. Зняли шапку, одібрали човна, так не галасуй же, лиха тебе година бери, на всю північну півкулю!

"Страм просто барину сказать", — як казала колись панська "якономка" Килина після "неввічливого" з нею Петрового поводження…

Точноточнісінько, як і на Благбазі: смикне, лиха личина, з кишені, запримітять, поженуться, а він спереду біжить та як зарізаний:

— Лови! Лови! Лови!.,

Так навіть і благбазівська "братва" скромніша. Никне кудибудь набік і причаївсь!

А Керзон — ні! Керзон "великий чоловік"! Керзон всесвітньою політикою керує. Йому ховатись незручно.

Його впіймали, так він ображається…

Його за рукав:

— Слухайте, ваше сіятельство, куди ви ото в чужий ятір?

— А чого ви його на три милі одсунули?

— А як і на десять? Він же наш! Давай човна, не крадь!

— Аааа! Тааак ви в мене човна взяли?! Аааа?! Та знаєте, що ви он ксьондзів порозстрілювали?! Та знаєте, що он у Персії та в Індії ваші дипломати революцію здіймають?! Та знаєте, що ви британських

підданих у Москві позасуджували?! А вони тільки те й робили, що в британській контррозвідці працювали?!

Та:

Бббах! Бббах! І нема Воровського... Бачите, що значить "великий чоловік"! Сам чужу рибу ловить, сам убиває та ще й нахваляється:

— Всіх розтрощу! Війною на вас піду!

І ото вже й лаштується! Канонерку до Білого моря посла"... Шаблюкою погримує... І думаєш:

"От якби жабі хвіст! От якби свині роги!"

"ГОСУДАРИТЬСЯ"...

Читали, що на Заході робиться? Цікаво...

Микола Миколайович (що й досі за великоговеликого князя править) до Парижа приїздить цими днями... І Врангель до Парижа приїздить, і Юденич, і генерал Шаталов, і Кутепов, і Денікін, і Гурко...

Усі ото до Парижа приїздять і царягосударя для нас вибиратимуть.

Уже й паперу для маніфесту позичили, "обращение" до "русского народа" писатимуть...

За голову в тому "русі" Микола Миколайович, а решта за інші "органи".

І Кирило Володимирович (трохи менший, але так само велиикий князь) уже визнав Миколу Миколайовича і заявив, що коритиметься

йому, як найстаршому з династії Романових, і Дмитро Павлович (велииикий князь) так само коритиметься…

І народ увесь за кордоном коритиметься…

І на з'їзді Другого Інтернаціоналу російські меншовики з трикольоровим прапором засідають.

Загосударилось, одне слово!

"Царська" сверблячка на закордон напала.

Вроді як короста.

Поприщило спочатку генералів, — зачухмарились, миттю вся еміграція струпом взялась.

Та й їздять тепер з Будапешта до Білгорода, з Білгорода до Парижа, з Парижа до Лондона, до Ревеля, до Варшави…

Воно ж ото свербить, ну, й не всидиш…

Та так, дивись, і вичухається Микола Миколайович на усі оті "і прочая, і прочая, і прочая"…

"Кожному православному кортить во диякони".

Тільки шкода, що за кордоном наш царгосудар сидітиме…

Сюди б його привезти, з усією тою "свитою", з генералами, з меншовиками.

Одне слово, з уздром.

Та такий би потяг якийнебудь спорудить, щоб по "матушке России" його поповозити. Показати б усім "вірнопідданим".

Сам би, їйбо, віддав гонорар за оцей фейлетон, щоб хоть полапать, який він є, отой цар.

А то ж "триста лєт, можна сказать, кров свою проливав", а навіть і не мацонув царя ні разу.

Преподнесуть тобі царя, ніби "кота в мішку", а потім — гульк! — а він у паршах.

А "ура" кричи!

А так би, знаєте, помацав, на зуб би взяв, у зуби б подивився... Взагалі б оглядів, чи запалу нема, чи там козинців, мокрецю...

Може б, на що й здався!

ТЕОРІЯ БЕЗ ПРАКТИКИ

По деяких с.г. технікумах студенти мало працюють на практиці, обмежуючись теорією.

Скінчив, значить, прекрасний юнак Чернігівський агрономічноіндустріальний технікум, агрономічний його відділ.

Скінчив і їде, приміром, у Вересоч.

Їде він, повнісінький бажання, повнісінький пориву, енергії допомогти темному селянинові в його некультурній праці над такою багатою, такою студеною, такою чорною, такою родючою, такою плодючою, учоюучоюучою землею...

І віз у його повний бажання, і картуз у його повний бажання, і, одне слово, саме бажання. Приїхав...

— Агрономом до вас, товариші... Земельку вашу оотакою зробимо... Потому, товариші, наука... вона, братця, наука...

— Драстуйте! І та й добре ж оце, що приїхали. Тут нам, товаришу, аж кричить, вас треба. Бо "земля обработки требуєть"! Пожалуйте!

— Так ви той... Коня мого випряжіть та там киньте йому попоїсти.

— То то вже не безпокойтеся!

— Микито! "Коня, — каже, — випряжіть". Чув? А в нього кобила, та ще й жеребна! Чудака якийсь! Добрий мені кінь: може, завтра й лоша приведе. Це якби такі коні... І, та й чудака!

* * *

На другий день.

— Ну, що ж, товариші, почнемо. Що в нас? Липень! Жнива. Ну що ж! Почнемо з проса! Викосимо просо, гречку, потім овес, ячмінь, а там і за жито візьмемось. "Паризької зелені" ще не косили? Пора, пора вже! А то перестигне! Трієрами косите чи просто сапачкою? Трієрами, знаєте, краще. Швидше. Бо всетаки машина... Сапачкою поки намахаєшся, так трієром десятин двісті, дивись, і вчешеш. Та ще як добрі симентальські або швицькі коні, так аж гуде! Добре й бикамиарденами працювати, але їх треба здорово загнуздувати, бо можуть поносити й побити машину. А кінь — худоба плохенька. Ярмо надів і "гей!".

— Що?..

— А потім пам'ятайте, не запізнюйтесь із чорним паром. Треба зараз же після жнив лущити стерню, так щоб у серпні вже можна й озиму кукурудзу посіять. Розкидна сіялка є? Для кукурудзи нема краще, як розкидною сіялкою. Пропашна рослина — вона простір любить. Та зерно не забудьте чистити, бо знаєте, чого тільки тепер на тім зерні не розплодилось: і бояришниця, і золотогузка, і міль… Та як і на садки ваші подивлюсь: усі в зоні… Занехаяли ви свої хазяйствечка. Дуже занехаяли: на скотині он луговий метелик, у свиней козинці… Кувати треба… Свиня без підкови — не свиня: копита розростаються, репаються. от вона так і ірже жалібно. Ну, та нічого. Підправимо… Недаром же я Чернігівський агрономічний технікум скінчив!

— Слухайте! Господин товаришу! Їдьте, та скоренько, звідки приїхали. Ми вже вам і коня вашого жеребного запрягли. Та так їдьте, щоб і не озираться! А то Кіндрат уже он люшню з воза здіймає… А він у нас дуже гарячий…

Їде прекрасний юнак… Повний пориву, повний енергії й думає: "Темрява! Ах! Яка темрява!.."

ПОХОДЖЕННЯ СВІТУ

(Наукова праця. Власне, науковопопулярна)

Раніш на землі не було нічого. Власне, не "на землі" не було нічого, а взагалі ніде не було нічого… І землі не було. Порожньо скрізь було… Ну, ні вийти тобі нікуди, ні виїхати…

Був бог… Сам господь Саваоф… Де він був — невідомо… Але був… Був він ніде… Тоді не було нічого, а на цьому нічого сидів бог… Літав… Де літав — невідомо… Бо тоді повітря не було… Але літав, бо на те він бог… А раз він бог, значить, він міг літати, хоч і ніде було літати… Літавлітав бог, куди не подивиться, — темно… Чорно скрізь… Хоч і того "скрізь" не було, бо не було нічого… Темно богові, хоч тоді й темноти не

було, бо темнота з'явилась тоді, коли вже взнали про світло… Порожньо було, хоч і порожнеча з'явилась тільки тоді, коли вже знали про непорожнє…

Одне слово, остогидло богові літати в чомусь, чого не було… Подивиться б, де літаєш, — не можна, бо нема на що дивитись, а дивитись хочеться, хоч і хотіння тоді не було… Становище безпорадне, хоч і становища тоді не було…

Озирнувсь бог на всі боки, хоч і боків тоді ніяких не було…

Одне слово, як гаркне бог:

— Хай буде ясно!

Це був перший день, хоч і днів тоді не було. І стало ясно… Ясноясно…

Подививсь бог — ясно… А не видко нічого, бо ні на що було дивитись…

Дививсь-дививсь бог…

— Що ж, — мовить, — і далі літати?! Крила болять, хоч і крил у його не було…

— Треба, — говорить, — кватирю собі шукать!.. А де її найдеш? Угні 1 тоді не було…

І, ти, лиха година! Та як гаркне:

— Хай буде небо! Хай буде твердь!

Як закрутилось-закрутилось-закрутилось (хоч і крутитись не було чому), і викрутилось небо… Викрутилось і повисло вгорі, хоч і гори тоді не було… Викрутилась і земля. Твердь!

Полетів тоді бог на небо, сів (хоч і сідати було ні на чому), погладив бороду й каже:

— Ну, тепер справа на всі сто відсотків піде.

— Ану, — говорить, — земля — праворуч, а вода — ліворуч! (Хоч і води тоді не було)…

Відокремив він воду від землі…

— Ану, — говорить, — земле, рости рослини різні!

Як попер спориш, як попер із землі подорожник!

Почали дуби, ясенки, берези рости…

Ростуть, і ростуть, і ростуть. І досі ростуть…

І сонця нема, а вони ростуть…

— Ростете? — питає бог… — Тожбо то й є! Ну, не турбуйтесь — зараз сонце буде! І місяць зараз буде! І зірки будуть!

Махнув бог рукою — і справді:

Як засяяло сонце, заблистів місяць, замерехтіли зірки… Було це вночі (хоч і ночі тоді не було), а сонце світить, і місяць світить, і зірки світять…

Взагалі такого бог наробив, що й досі дивно. Це був уже четвертий день.

Управління державним націоналізованим майном.

Рахував бог, хоч і чисел тоді не було...

На п'ятий день устав бог, дивиться — води сила, ліси повиростали і хоч би тобі одна рибка, і хоч би тобі одна пташка...

І, ти, бий тебе сила божа!

— Ану, — говорить, — заворушись, рибко! Ану, — говорить, — зацвірінькайте, пташки!..

Хвилин через п'ять як вдарила риба, як затьохкав курський соловей, "Закувала та сива зозуля", "Ой сів пугач на могилі", "Летить галка через балку", "Кряче ворон"... Одне слово, риба й птиця пішла...

Шостого дня сидить бог і думає:

"Все є! А людей нема!.. І звірів нема! Хто ж мені свічки ліпитиме? Хто ж мені молебні правитиме?"

Махнув рукою — побігли різні звірята!

А потім ухопив шмат глини, плюнув, замісив, зліпив чоловіка, дунув на нього... Чхнула перша людина та зразу:

— "Слава в вишніх богу!" Здравія желаю, ваше превосходительство!

— Ні,— говорить бог, — так мене не величай!.. Генералів так величатимеш, а мені співай: "Святий боже, святий кріпкий!.." Лягай, Адаме!

Ліг Адам.

Ухопив бог Адама за ребро... Смикнув... Висмикнув ребро — дунув.

— Получай Єву! Розплоджуйтесь! А я ляжу спати! Цілий сьомий день проспав бог.

А на восьмий устав, подивився, похитав головою:

— Ох і наробив же!..

Оце й уся історія про походження світу... Не нова вона, правда, але її останнім часом забувати почали. Я нагадав...

Нагадав для того, щоб не забували... Бо скоро страшний суд, і неприємно буде смажитись на сковороді за те, що забули найголовніші божі справи. Бо все, що бог робив потім, — юринда проти його перших ділов, якими він так прославивсь завжди, нині, повсякчас і на віки вічні.

Амінь...